УДК 821(470 + 571). 09
ББК 83.3(2=Ады)
Х 98

Хуажева Н.Х.
Кандидат филологических наук, доцент кафедры адыгейской филологии Адыгейского государственного университета, e-mail: fafk79@mail.ru

Философская лирика Мэулида Енамукова

Енэмыкъо Мэулид ифилософие лирик

(Рецензирована)

Аннотация:

Рассматриваются стихотворения и поэмы адыгейского поэта, прозаика, переводчика, вернувшегося на историческую Родину из Турции Мэулида Енамукова, члена Союза писателей России, с целью проведения литературоведческого анализа философской лирики поэта (сборника стихов и поэм «Къушъхьэ гупшысэхэр» («Думы о горах»), 2005). Впервые предпринимается попытка оценить вклад автора в адыгейскую литературу. Применены методы историко-литературного, текстологического, культурологического анализа художественного произведения. Основное содержание исследования составляет анализ философской поэмы «Думы о горах» и ряда стихотворений, написанных в конце XX-го и начале XXI-го веков. Отмечено глубокое философское содержание поэмы - единение Природы и Человека, смысла рождения и назначения человека, восприятия творчества как блаженства. Выделяются и описываются характерные особенности творчества Мэулида Енамукова: каждое произведение – это целый и целостный мир, в котором каждый элемент живет с ощущением и собственной свободы, и в полной гармонии с окружающим миром; создание произведений на стыке восприятия себя «на чужбине» (в Турции) и на Родине; частое использование «кольцевой» композиции в лирике. Анализ художественных текстов Мэулида Енамукова позволил автору сделать выводы о высоком поэтическом мастерстве, о многообразии применяемых художественно-изобразительных средств и приемов в произведениях поэта. Научная и практическая значимость и актуальность данной работы определяются ее новаторским характером, связанным с текстуальным анализом не исследованных в адыгейской литературе произведений Мэулида Енамукова. Результаты исследования могут быть использованы в создании «Адыгэ литературэм итхыд» («Истории адыгейской литературы»).

Ключевые слова:

Философская лирика, мировидение, менталитет, герой, образ-символ, художественное произведение, жанровые особенности, «кольцевая» композиция, художественно-изобразительные средства, поэтическое мастерство.

Khuazheva N.Kh.
Candidate of Philology, Associate Professor of the Adyghe Philology Department, the Adyghe State University, e-mail: fafk79@mail.ru

Philosophical lyrics of Meulid Enamukov

Abstract:

Verses and poems of Meulid Enamukov, the Adyghe poet, prose writer and translator who came back to the historical Homeland from Turkey, the member of the Russian Writers' Union, are examined to carry out the literary analysis of philosophical lyrics of the poet (the collection of verses and poems «Thoughts about Mountains», 2005). An attempt is undertaken for the first time to estimate the author's contribution to the Adyghe literature. Methods of the historical, literary, textual and culturological analysis of the work of art are used. The main content of a research is the analysis of the philosophical poem «Thoughts about Mountains» and poems written in the late 20th and in the early 21st centuries. The profound philosophical content of the poem is noted - a unification of the Nature and the Person, sense of the birth and appointment of the person, and creativity perception as pleasure. Characteristic features of creativity of Meulid Enamukov are allocated and described: each work is the whole and holistic world in which each element lives with feeling of own freedom, in full harmony with the world around; creation of works on a joint of perception of himself «in the foreign land» (in Turkey) and in the homeland; frequent use of «ring» composition in lyrics. The analysis of fiction texts of Meulid Enamukov allowed the author to draw conclusions on great poetic skills, on variety of the applied art and on pictorial means and techniques in works of the poet. The scientific and practical importance and relevance of this work are defined by its innovative character related to the textual analysis of Meulid Enamukov's works which are not investigated in the Adyghe literature. Results of this research can be used in creation of the book «Stories of the Adyghe Literature».

Keywords:

Philosophical lyrics, world vision, mentality, hero, image symbol, work of art, genre features, «ring» composition, art and pictorial means, poetic skill.

Енэмыкъо Мэулид – усак1о, тхак1о, гупшысэк1о ин. Ар къызщыхъугъэр, зыщап1угъэр Тыркуе хэгъэгур ары, Анталие епхыгъэ къуаджэу Елэмэ. Енэмыкъомэ яунагъо сыдигъуи адыгабзэк1э щызэдэгущы1эщтыгъэх. Мэулид иц1ык1угъом щегъэжьагъэу ятэшэу Махьмудэ едэ1унэу ик1эсагъ, ащ хъугъэ-ш1агъэхэр к1эрак1эу, ц1ыфыхэм яшэн-зек1уак1эхэр адыгабзэм и1аш1угъэ зэхыуигъаш1эу къы1уатэщтыгъэх. Чылэу къыздэхъухьагъэм дэсыгъэр зэк1э адыгагъэ, нэжъ-1ужъыбэмэ тыркубзэр аш1ахэщтыгъэп. Мэулид тырку гурыт еджап1эр дэгъу дэдэу къыухыгъ. Ащ зэрэфимытым къыхэк1эу иныдэльфыбзэ щызэримгъэш1агъэми, ным къыритыгъэ бзэр псэк1э зыхеш1э, егъэ1орыш1э, рэусэ, рэгупшысэ – дунаим адыгэ ц1ыф шъыпкъэу тырегъэтышъу. Мэулид еджап1эм ыуж Стамбул дэт Мармара университетым иислъам факультет къыухыгъ. Анкара дэт лицеим илъэситфэ дин этикэмк1э щыригъэджагъэх. Тырку къэралыгъо телевидением, радиом апае сценариехэр илъэсипш1ым къык1оц1 афызэхигъэуцуагъ. Тыркуем ителевидение зэк1э къыгъэльагъорэр хабзэм иполитикэ ек1умэ емык1умэ зыушэтырэ комиссием илъэс пш1ык1ут1о хэлэжьагъ. Ыужым пенсием к1уагъэ. Унэгъо дахэ и1, к1элит1у ып1угъ, ригъэджагъ, алъакъо тыригъэуцуагъ.

Мэулид усэ тхыныр илъэс 15 ыныбжьэу ригъэжьагъ, ащ ыпэу Тыркуем нэсрэ адыгэ радиом къытхэрэм зи блимгъэк1эу ядэ1ущтыгъэ, илъэс 19 ыныбжьэу адыгабзэк1э тхэк1э-еджак1эр ежь-рэжьэу зэригъэш1агъ. И1ахьылэу, иныбджэгъоу, ш1эныгъэлэжь ц1эры1оу Едыдж Батрайрэ Мэулидрэ зы чылэ къыщызэдэтэджыгъэх, щызэдеджагъэх, лъэпкъш1эжь гупшысэм фэлажьэхэу зэдэублагъ.

Мэулид Тыркуем иадыгэ хасэхэм

къыдагъэк1ырэ журналхэм тыркубзэк1э къащыхиутыгъ рассказ 30-м ехъу, поэмэ, повесть пчъагъэхэр. Ащ нэмык1эу К1эрэщэ Тембот ироманэу «Шыу закъу», Мэщбэш1э Исхьакъ ироманхэу «Бзыикъо зау», «Мыжъошъхьал» тыркубзэм рилъхьэхи Стамбул къыщыдигъэк1ыгъэх.

Мэулид тыркубзэк1э къыхиутыгъэмэ ащыщ ежь ытхыгъэ поэмэу «Нартмэ шъхьащэ афэсэш1ы», повестхэу «Шыумэ ячэщзек1у», «Л1эш1эгъумрэ интеллигентымрэ». Ахэмэ апхырыщыгъ лъэпкъ гупшысэр, философиер, адыгэ дунэететык1эр, я 19-рэ л1эш1эгъум мыухыжь тхьамык1агъоу адыгэмэ къытэхъул1агъэр, ащ къыпкъырык1ыгъэхэр, я 20-рэ л1эш1эгъум къызхэхъухьэгъэ псэук1эм насыпынчъэ ыш1ыгъэу, ау игъаш1эк1э лъэпкъым фэусагъэу, иорэд зэхилъхьагъэу, и1оры1уатэ ыугъоижьэу хымэ ч1ып1эмэ ащыпсэугъэу К1убэ Щэбан ят1онэрэ повестыр фэгъэхьыгъ. Мэулид, тыркубзэк1э ытхыгъэхэр къызэридзэк1ызэ къызэрэсфи1отагъэмк1э, ямыш1ык1э къэ1отак1эр, гъэпсык1эр, образ-символхэр, художественнагъэ ин ахэлъ. Ытхырэ пэпчъ дунэе псау мэхъу, зэрэдунаеуи щыхэлажьэ, шъхьадж ихабзэ тетэу шъхьафитэу мэпсэу, ау зэк1эри зэнэсы, зэдэ1ужьы.

А дунэе къэгъэлъэгъуак1эр апэрэеу адыгабзэк1э къыдэк1ыгъэ тхылъэу «Къушъхьэ гупшысэхэр»[1] зыфи1орэми къыхэщыгъ. Тхылъыр инэп: усэхэр, зы поэм, Назым Хикмет иорэдэу адыгабзэм рилъхьагъэр. Усэ пэпчъ – щы1энигъэм къыхэхыгъэ сурэт, гупшыс, зэхаш1, гууз, зэкъоныгъ, лъэгъуныгъ. А зэк1эри зызэхэхъожьк1э Мэулид ипоэтическэ дунай псэу мэхъужьы, нэгу шъхьаф и1эу, гуры1ок1э-къэгъэлъэгъок1э шъхьаф и1эу.

Нахьыбэрэ усэр зыщитхыгъэ уахътэр тхылъым къыщыгъэлъэгъуагъ, ахэр илъэс 40-м къык1оц1 ныдэлъфыбзэм илъэу ащиусыгъэх Тыркуеми, Адыгэ хэкуми. Мэулид рэпсэу, рэусэ Тхьам къыхилъхьэгъэ гук1уач1эм, псэзэхаш1эм, тына1э тетыдзэмэ тш1оигъу инэу итхылъ къыхэщырэ гугъэшхом, щы1энигъэм сыдигъуи гу1этыныгъэ ин зэрэхилъагъорэр, ежьми зэрэхилъхьэрэр.

Уц1ыфыш1оу, угу зэ1ухыгъэу, ц1ыфхэр зыщыщ лъэпкъыр умы1оу, зэк1эри ш1у уигъэлъэгъоу мэгупшысэ, мэзек1о Мэулид. Иныбжьык1эгъум ш1у ылъэгъугъэ иран тхак1охэм абзэ куоу зэригъэш1эгъагъ, иранызэк1э илъэс пчъагъэрэ Омар Хайям, Руми, Саади яусэхэм яджагъ. Енэмыкъом Псэм 1оф дэш1эныр, Псэлэжьыныр игъаш1э 1оф. Ар игъэхъагъэхэм, ытхыгъэхэм, зэридзэк1ыгъэ пчъагъэхэм къаушыхьаты. Аужырэ илъэсхэм джыри Мэщбэш1э Исхьакъ иисторическэ романэу «Къок1ып1эм-къохьап1эм» зыфи1орэр тыркубзэм ык1и дунаим щызэлъаш1эрэ тырку тхак1оу Яшар Кемал ироманэу «Хыр гусагъэ» зыфи1орэр адыгабзэм рилъхьагъэх. Тыркуем щызэлъаш1эрэ адыгэ тхак1оу, режиссерэу Четин (Гъогул1) Онэр ироманэу «Гугъэ мыухыжьхэр», тыркубзэк1э тхыгъэр, 2013-рэ илъэсым адыгабзэк1э зэдзэк1ыгъэу Мэулид Мыекъуапэ къыщыдигъэк1ыгъ.

Мэулид ифилософскэ лирикэ темабэ, проблемабэ къыщы1этыгъ. Поэзием щы1эныгъэм ч1ып1эу щиубытрэр ахэм ащыщ. «Бзэм псэ 1узылъхьагъэр» ы1озэ усэм еджэ Мэулид. Ежьми игъаш1эк1э усэным имаш1о к1эт.

Усэ – сыгу, ск1ышъо,
Сыщесы усэм ...

Усэныр – гупшысэн къодыеп, шэн гъэнэфагъэ къодыеп, ар хэхыгъэ щы1эк1эпсэук1э шъхьаф, дэхэныгъэр, ш1ур къызэбэк1эу, зезыхьэу. Усэныр зыш1ок1одыжьхэри щы1, ау илъэс 70-м щы1эныгъэм ар пхырызыхышъугъэр ц1ыф къызэрык1оп.

Мы сызтет гъогум,
Тыгъэм фак1о ар,
Сыфык1эгъожьыгъэп зэ закъуи
Сызэрэтехьагъэм паек1э.

Ш1уш1агъэр, ш1у фэпсэуныр бгъэк1одын зэрэмылъэк1ыщтыр Мэулид инэу зэхеш1э. Ары къыщигъэлъагъори иусэу «Джак1о» Хьамхъукъо Хъусенэ фэгъэхьыгъэм. «Агъэк1одыгъ» ар зы1орэмэ ыгу щизэу адэхьащхы. Джак1ом илъэуж

нэф бгъэк1одышъуна, адэ «щы1эжьэпи ук1ак1ом ыщ1э», - къыпегъэхъожьы.

Адыгэ усэк1о-гупшысак1ор зыгъэгумэк1ырэр непэрэ дунай закъоп, ижък1э лъэпкъым къырык1уагъэр, хэбзэ дахэу, гушъхьэлэжьыгъэу ыугъоигъэр ары, неущ «дунайзехьэ к1уач1эмэ тыряшапхъа, сыд гъогуа тызтетыр?» (Къуекъо Н.).

... Сэ тыгъуасэп слъэгъурэр…

... Неущрэр ары сэ сызпаплъэрэр.

Къуекъо Налбый Мэулид итхылъ къыщи1уагъ: «Зэхихырэм нахьыбэ гурэ1о, ылъэгъурэм нахьыбэ еш1э, зэхиш1эрэр игурыгъуаз. Нэмык1эуи къэп1он плъэк1ыщт: ылъэгъурэри зэхехы, зэхихрэри елъэгъу, ыгу къытэгъушъ, зэхиш1эрэм нахьыбэр еушъэфы» [2: 96].

Хэт зэхиш1ык1ыщт, -
сш1эрэп,
сш1эрэп –
жьыбгъэм сапашъхьэ къырилъхьэгъэ
Гугъэузым хэлъ дэхагъэр?..

Мэулид ипоэзие гупшысэ куухэм къяш1эк1ыгъ образ-сурэтхэр, образ-символхэр: *…Сиусэхэр чъыгышъхьэ бзыух.*

... Орэд къа1о жъуагъомэ.

Сэ амакъэ зэхэсэхы…

...Къэк1ожь, чэщы, 1апл1 къысэщэк1…

Адыгэмэ ятарихъ фэгъэхьыгъэ тхылъ псаумэ къа1уатэрэр усэ закъок1э лъэпкъым, псыик1ыжьым хьазабэу къытфихьыгъэр гугъэуз дэдэу сурэт-сурэтхэу нэгум Мэулид къык1игъэуцуагъэх. Тхьамык1агъор апэ зэхаш1агъ къэт1эмырэ къэгъагъэмэ, янабгъохэр зыбгынэрэ бгъэжъмэ, «мафэхэу – хьэдэгъэ шъэфхэм». Тыгъужъ нэк1ым фэдэхэм «лъэпкъыр зэрапхъо», гъэр аш1ы.

... Л1эш1эгъухэр зыгъэ1ушыгъэ адыгэмэ
Яхэкужъ абгынэ.
Ылъэгъугъэп непэ къэсыфэ ц1ыфым
Зы лъэпкъыр зэрэщытэу
Псыхадзэ зыш1ышъущт гупшысэ!..

Сыд тхьамык1агъу псыик1ыжьым къыхьыгъэр: хышхом адыгэхэр зэпырызыщырэ къухьэмэ арымыфэжьхэу къезых «сабыйхэр, бзылъфыгъэхэр, л1ыжъхэр…». Ащ ыужи сатырэ-сурэт:

Мэшхыдэ хыр:
- «Джыри!..» - е1о,
Псыор ч1эгъым ч1елъашъо къухьэхэр…

Усэ-трагедиер хы тхьалъэ1ук1э къеухыжьы. Тхьэ закъоу дунаир къэзгъэш1ыгъэм зэрелъэ1ущтхэм фэдэу Хышхом адыгэхэр елъэ1ух тилэпкъэгъухэр къызэпырищыжьынхэу, хэкужъым тыщызэ1уигъэк1эжьынхэу. Мэулид итхыгъэ «Мы усэм ц1э и1эп» шъхьэу фиш1ыгъэр. Ащ къик1ырэр сыд фэдэрэ бзи хэтэп гущы1э адыгэмэ я 19-рэ л1эш1эгъум къяхъул1эгъэ тхьамык1агъор икъоу, икууп1э нэсэу къиз1отык1ышъун.

Ик1ыжьыным икъин ыуж нэмык1 къинишъэ къэтэджыгъ: хэхэс псэук1эр, лъэпкъышхом хэтк1ухьаным, бзэр, хабзэр а1ак1эзыным ящынагъу… Ау лъэпкъш1эжьыр, лъэпкъ гупшысэр, хабзэр мык1одыным фэбэнэнхэу сыд фэдэрэ хэгъэгуи адыгэхэр зыщыпсэухэрэм ц1ыф пчъагъэ къахэк1ыгъ. Ахэмэ ясатырэ хэт Енэмыкъо Мэулид. «Сыдигъо у1ук1эми, чъыгэе маш1оу стырэ адыгэ джэныкъо маш1ор ыгу ренэу зэрэщыблэрэр зэхэош1э», - щетхы тхылъэу «Къушъхьэ гупшысэхэр» зыфи1орэм ипэублэ хэкум къэзгъэзэжьыгъэ к1элэегъаджэу Едыдж Мэмэт.

Хэхэс щы1ак1эм икъин икъоу зыш1эрэр хэхэсыгъэр ары. Мэулид иусэ, ильэс пчъагъэк1э узэк1э1эбэжьмэ, къэрэухэм щялъэ1ущтыгъэ сихэку шъунэс, сабыеу джэгурэмэ «сфяшъу1у сиш1улъэгъу».

Тыгъэ къепсы мафэ къэсми,
Шъхьае, сэ сидунаир ш1унк1 мэрахъ.
Шъхьак1о сш1ыгъэ сихэку дахэ
сызэримысыр.

... Коцым фэдэу, мы дунаим
Мок1э-мык1э татепхъагъ,
Тишъхьэ уфагъэ, тыбг зэпэк1ы,
Тыуугъоищтба, а си Тхьэ дах?

1974-рэ илъэсым ытхыгъэ усэм Мэ-

улид къыще1о л1ыхэр зэрэмыгъхэрэр, ау плъэк1мэ умыгъ «угу зит1ысхьэк1э хэку гумэк1ыгъор»!

Усак1оу Мэулид хэхэс адыгэ мин пчъагъэмэ япк1ыхьап1э къыдэхъугъ, хэкужъым щэпсэу. Адыгэ Республикэм щыхъурэм, икъэралыгъо хабзэхэм, ищы1эк1э-псэук1э непэ зэк1эри къыгуры1оны ыштэныр нэмык1 дунай къыхэхъухьэгъэ ц1ыфымк1э псынк1агъоп. Хэкужъым ис адыгэми зэхъок1ыныгъабэ, ч1энэгъабэ ыш1ыгъ, хэхэс адыгэми къызхэхъухьагъэм зыгорэхэр къыхихыгъ. А зэк1эри зэдгъэк1ужьыным пае уахътэ тищык1агъ, щэ1агъэрэ гук1эгъурэ зэпэдгъохыжьын фае. Ау «Хэт ущыщ?» къысэмы1у!» - е1о мэлъа1о Енэмыкъо Мэулид.

Сиадыгагъэ,
Сигупшысэ
Лъэпкъ лыгъэмэ сакъыхищыжьыгъ…
…Укъысщымыщт,
Тызэкъош тэ…

Усак1ом ич1ыгужъ ыгуи, ыпси нэмык1 шъыпкъэу щигъотыжьыгъэх. Сабыим фэдэу зэк1эми ащэгуш1ук1ы, къэгъагъэми, псыхъоми, жьыбгъэми адэгущы1э, егъэныбджэгъух, лъэгъуныгъэ ареты.

Сфикъущт сэ,
Сихэку ыкок1 сил1ыхьэмэ –
Ят1эу,
уцэу,
нэкъыгъэу.

Щы1эныгъэр – лъэныкъуаб, гуш1уагъом къыгохьэ зэкъоныгъэм игупшысэхэри («Хэт ыш1эн?», «Чэщныкъо усэхэр»). Гукъэк1ыжьхэр, к1асэр, щымы1эжь л1ыхъужъхэм яорэдхэр гум къетаджэх, чэщ чъыер агъэк1оды, Емынэжъи ельэ1у чэщыр ышхыны, мафэхэр къыгъэнэнэу. Усак1ом ыгук1э зэхеш1э пчыхьэ къэси тыгъэм дал1эу, пчэдыжьрэ къыдэхъужьэу.

Ц1ыфым к1уач1э къезытрэр, ыпсэ пызгъэтрэр, дунаир зэлъызы1ыгъыр лъэгъуныгъэр ары [3]. Ащ игуш1уагъуи, икъини ыушэтыгъ усак1ом («Къэ1уат, сыгу», «Сигупсэ дахэр, тыгъэм упэлыдэу…») ык1и дунэе уасэу фиш1рэр исатырмэ къагъэлъагъо:

Къыса1у, лъэгъуныгъэр!
Зыми емылъэ1оу,
Пстэури зэлъэ1урэ
Тхьэр
Ора?

Хэкум, ц1ыфым, щы1эныгъэм афыри1э лъэгъуныгъэм Енэмыкъо Мэулид ыхьыгъ Черкесскэ пэгъунэгъу Домбай къушъхьэхэм. Ылъэгъугъэм идэхагъэрэ ик1оч1агъэрэ зэхригъэш1агъэр мыухыжь. Усак1ор мэзищэ чъыени къушъхьэмэ къахэк1ыжьыни ымылъэк1эу рихыгъ. Псэм къыхэтэджэгъэ гупшысэхэр тхьапэм римыгъэк1оу, поэмэ псау къэмыхъуфэ, Мэулид гупсэф ыгъотыжьыгъэп. Джар икъэхъук1 философскэ поэмэу «Къушъхьэ гупшысэхэр» зыфи1орэм.

Мэулид Къушъхьэу ылъэгъугъэм къы1отагъ адыгэ лъэпкъым итарихъи, ихэбзэ дахэхэри, иорэдыжъхэри, иц1ыфыгъи, игугъэ-гупшысэхэри, сыда п1омэ илъэс мин пчъагъэм ахэр Къушъхьэм ынэгу к1эк1ыгъэх, ыпсэ хэт1агъэ, ымакъэ хъугъэх.

Мэзищым къык1оц1 Къушъхьэм ыпсэ икъэбархэм Мэулид ахэдэ1уагъ, ежьри дэгощагъ псэк1э, гущы1эк1э, идунайк1э. «Лъэгап1э Къушъхьэр. Щы1эныгъэм, гупшысэм, гугъэм, лъэгъуныгъэм, ц1ыфыгъэ, ц1ыфыгъэ щы1ак1 зыфат1орэм илъэгап1. Шъхьафитныгъ Къушъхьэр», - къыще1о тхак1ом поэмэм. Зэк1эри епхыжьыгъ образ – символым, непэ тиадыгэ культурэ гъэхъэгъэ инхэр езгъэш1ыгъэхэм ац1эхэр ащ гогъэуцуагъэх. Мэулид ахэмэ арэгушхо, ащэгуш1ук1ы, ипсэлэжьын гъогу нахь къыфагъэпсынк1э. Усак1ор дунаим 1ашэ, зао къытемхъожьыным фэбанэ. «Тыухыгъэп ц1ыфым фэдэу узэрэщы1эшъущт гугъап1эр», - къыще1о прозэк1э тхыгъэ 1ахьэу поэмэм хэтым.

Поэмэу «Къушъхьэ гупшысэхэр» зыфи1орэм философиеу хэлъыри, гъэпсык1эу и1эри гъэш1эгъоных. Пычыгъо 11-р Къушъхьэм къыгъэущыгъэ гупшысэхэм зэрапхыжьы. Апэрэ ык1и аужырэ пычыгъохэр Лъэгъуныгъэ иным фэгъэхьыгъэх. Упч1эк1э поэмэр еухыжьы:

«Къушъхьэ гупшыса ш1улъэгъури»? Пычыгъомэ янахьыбэмэ е Къур1аным къыхэхыгъэу, е гущы1э щэрыохэр, е гущы1эжъхэр эпиграфэу къащыхьыгъэх. Ахэр къызхэхыгъэхэр Руми М. Дж., Суфи Хьаладжы М., Къушъхьэ Догъан атхыгъэхэр ары. Зэк1эри поэмэм щызэпхыжьыгъ, ащ къыщи1орэмрэ къызэри1орэ гущы1эмрэ зык1ыныгъэ ахэлъэу гъэпсыжьыгъэх. «Эволюция адыгейской поэмы определяется также обращением к значительной тематике, которая не укладывается в пределах стихотворения» [4: 169]. Мэулид ифилософие лирикэ уеджэ къэси, гупшысак1эхэр къэущых, щы1эныгъэ дахэм илъыгъэк1отэныгъэ уфагъэблы.

Примечания:

1. Енэмыкъо М. Къушъхьэ гупшысэхэр. Мыекъуапэ: Адыгэ Республикэм итхылъ тедзап1, 2005. Н. 96.
2. Енэмыкъо М. Къушъхьэ гупшысэхэр. Мыекъуапэ: Адыгэ Республикэм итхылъ тедзап1, 2005. Н. 96.
3. Astetische Erfharung und das Wessen der Kunst / red. H. Holzhey, J.-P. Loyvrat. Bern: Stuttgart, 1984. S. 110-170.
4. Панеш У.М., Панеш С.Р. Об особенностях эволюции жанра поэмы на «современную тему» в адыгейской литературе 60-90-х гг. // Вестник Адыгейского государственного университета. Сер. Филология и искусствоведение. Майкоп, 2015. Вып. 1 (152). С. 167 - 170.

References:

1. Енэмыкъо М. Къушъхьэ гупшысэхэр. Мыекъуапэ: Адыгэ Республикэм итхылъ тедзап1, 2005. Н. 96.
2. Енэмыкъо М. Къушъхьэ гупшысэхэр. Мыекъуапэ: Адыгэ Республикэм итхылъ тедзап1, 2005. Н. 96.
3. Astetische Erfharung und das Wessen der Kunst / red. H. Holzheu, J.-P. Louvrat. Bern: Stuttgart, 1984. S. 110-170.
4. Panesh U.M., Panesh S.R. On the evolution features of the genre of poem on «a contemporary subject» in the Adyghe literature of the 1960-1990s. // Bulletin of Adyghe State University. Ser. Philology and the Arts. Maikop, 2015. Vol. 1 (152). S. 167 - 170.